

INTERVIEW

Beeldend kunstenaar Atze Haytsma heeft er een leven lang op moeten wachten, maar nu krijgt hij eindelijk erkenning. Deze week verschijnt er een boek met ruim vijftig van zijn mooiste naaktfoto's.

WICHARD MAASSEN

Met 83 erkenning voor fotograaf Atze Haytsma

Leven in teken van 'de vrouw'

Zelden lagen vreugde en verdriet zo dicht bij elkaar als op die dag in juni. Na een bezoek aan Narda van 't Veer in Amsterdam, die het initiatief nam voor een boek met een overzicht van 25 jaar naaktfotografie, ondernam Atze Haytsma (83) in euforische stemming de terugreis. In de trein kreeg de Amersfoorter een telefoontje: of hij snel naar het ziekenhuis wilde komen. Het ging niet goed met zijn vrouw, de schilderes Mieke Vryk. Ze zou worden gedotterd. Toen Atze arriveerde, was ze al overleden.

Je boek is opgedragen aan Mieke. Wat betekende zij voor jou?

„We zijn 66 jaar samen geweest. Geen van ons beiden heeft ooit een ander gehad. Ik leerde haar kennen op de kunstnijverheidsschool. We inspireerden elkaar, zorgden goed voor elkaar, maar we bemoeiden ons niet met elkaars werk. Ze riep nooit 'kom eens kijken waar ik een mooie foto heb'. Ze had dit eens wist dat ze die had gemaakt. Ze zei altijd 'je moet niet om me treuren'. Dat doe ik ook niet, ofschoon ik wel in een rouwproces zit. 's Nachts schrijf ik gedichten over haar. Ik heb heel lang, ook voor Mieke, geheim gehouden dat ik poëzie schreef. Tijdens het maken van foto's zie ik van alles, met boetseren voel ik van alles. Daarmee vergelijken is taal maar een schraal middel om emoties in uit te drukken.”

Atze Haytsma

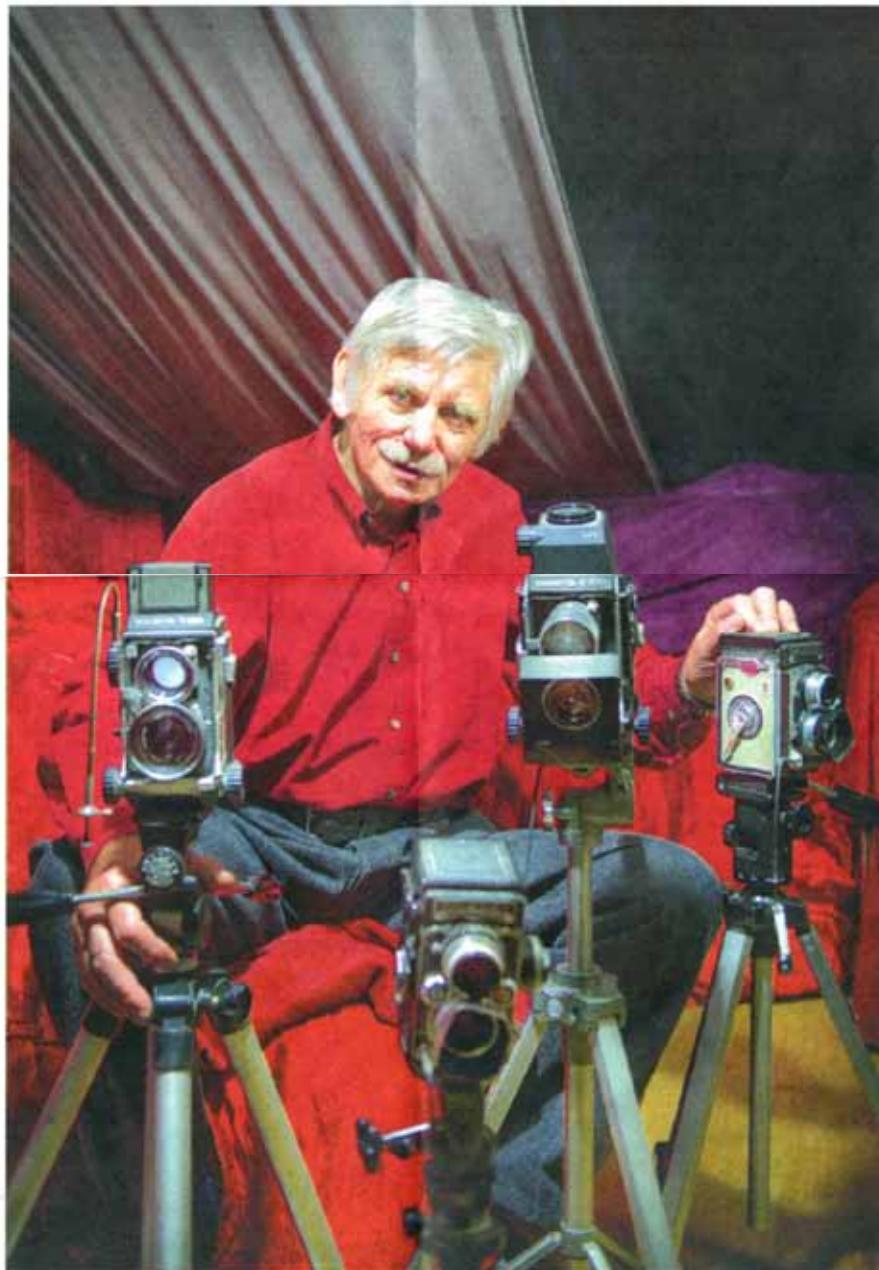
'Ik heb nooit lesgeld betaald of examens gedaan'

Jouw foto's van naakte vrouwen maken een verstilde indruk. Waar zit 'm dat in?

„Ik fotografeer als een beeldhouwer. Ik wil geen sieraden of tatoeages zien, dat leidt af. Het gaat mij alleen om het lijf. Mensen hebben de neiging dat te maskeren met kleding, brillen of haar. Mijn modellen zijn niet gekapt. Daardoor maken mijn foto's een tijdloze indruk. Ze zouden ook in 1930 genomen kunnen zijn.”

Er is het nodige te zien op de foto's, maar echt erotisch kun je ze niet noemen. Hoe komt dat?

„Bij erotische foto's zie je altijd allerlei attributen: touwen, hoge hakken of netkousen. Ik ben al mijn hele leven bezig met het onderwerp 'vrouw'. Vorm speelt een belangrijke rol in mijn werk. Daarom is een vagina voor mij ook niet erotisch. In zo'n lijf zit duizenden jaren geschiedenis opgeslagen. Vrouwen vonden de landbouw uit, zij moesten zorgen dat er eten

Modellen fotografeert Atze Haytsma op zijn zolder met oude Rolleiflexcamera's. FOTO BRAM PETRAELIS

kwam voor de kinderen. Mijn nooit aflatende bewondering voor de vrouw speelt me dagelijks parten. Het gebeurt bijvoorbeeld dat ik op een roltrap sta en denk 'wat een mooie kont!'. Mijn modellen zijn altijd verbaasd als ik zeg 'en nu op je rug'. Sla een boek met naaktfoto's open en je komt geen rug of kont tegen. Bij mij wel.”

Waarom fotografeer je alleen vrouwen en niet de natuur, of mannen?

„Ik heb wel geprobeerd landschappen te fotograferen. Maar dan kwam ik altijd weer uit bij vreemde vormen in een boomstam.

Mannen kunnen niet poseren. Ze hebben altijd een stok, een speer of God weet wat nodig. Vrouwen gedragen zich veel natuurlijker. Als ik zeg 'ga zitten of val maar om', kijken ze je eerst verbaasd aan, maar dan nemen ze vanzelf een houding aan. Ik registreer heel weinig. Zij bepalen wat ik fotografeer. Gezichten laat ik weg. Niet alleen vanwege de privacy, maar er kan iets in een 'kop' zitten dat niet past bij een bepaalde pose. Vrouwen voelen zich heel veilig bij mij. En daarvoor hoeven ze echt geen beroeps te zijn.”

Wanneer kwam je voor het

eerst met naaktmodellen in aanraking?

„In de oorlog. Ik deed boodschappen voor een ondergedoken kunstenaar, Geert Marree. Hij gaf me ook wat lessen. Op een gegeven moment deed ik een deur open en zat zijn vrouw daar, naakt. Ik schrok me kapot en rende weg. Marree riep me terug en zei 'kijk 's hoe mooi dat is'. Bij hem heeft mijn leven een draai gekregen. Op mijn veertiende ben ik daar in huis gegaan. Het was eigenlijk de bedoeling dat ik de kruidentierszaak van mijn vader in Priesland zou overnemen. Ik ben een 'onecht' kind. Mijn ouders waren niet getrouwd.

Paspoort

Geboren: 31 mei 1929.
Opleiding: Kunstnijverheidsschool en Rijks Academie in geboorteplaats Amsterdam.
Loopbaan: assistent van diverse beeldhouwers, opdrachten voor onder meer Amsterdam en Arnhem. Dooert op Middeloo en Academie voor Beeldende Vormgeving in Amersfoort.
Privé: Weduwnaar, drie kinderen.

Ik woonde vooral bij mijn moeder, die huishoudster was. Speelgoed had ik niet. Ik tekende altijd, en wilde schilderen. Toen ik negen jaar was, zijn we verhuisd naar Amsterdam.”

Je zat op de kunstacademie met Jan Molken, vrede in kunstenaars Lucebert en Fritz Harmen van Beek, waar Karel Appel dikwijls op bezoek kwam. Dat zijn nu allemaal bekende namen. Waarom sta jij daar niet tussen?

„Ik hoorde er niet bij, die gasten hielden niet van klei. En Lucebert en Appel wisten hoe ze in de publiciteit konden komen. Wolkers overschreeuwde alles. Ik moest niets van hem hebben. Die stem en dat romantische gedoe met zijn vrouw, kinderen en de natuur... Hij heeft trouwens nog klei van mij gestolen. Ik heb van alles geprobeerd, maar het miste. Ik ben te bescheiden. En ik leefde in de verkeerde tijd. Terwijl abstractie hoogtij vierde, bleef ik vooral figuratief werken. Ik abstraher wel - als ik een paar mooie plooiën in een vrouwenlijf tegenkom, denk ik 'ziezo' - maar dat is iets anders dan een beetje schroot in elkaar lassen, wat ik 66k om me heen zag. Abstract is anoniem, mij boeit het menselijke. Ik heb wel bewondering voor iemand als Mondriaan. Bij hem kun je het proces van figuratief naar volledig abstract helemaal volgen.”

Behalve een boek, krijg je ook een expositie in de nieuwe galerie van Narda van 't Veer in Amsterdam. Hoe voelt het om op je oude dag alsnog erkenning te krijgen?

„Ik ben heel trots. Ik heb nota bene nooit enig schoolgeld betaald of examens gedaan. Mijn eerste-graads lesbevoegdheid kreeg ik cadeau, ze hadden me nodig. Daar trek ik nu pensioen van. Rijk van al die aandacht zal ik niet worden, maar ik hang straks mooi wel tussen allemaal beroemde fotografen.”

'Atze om het lijf' (30 euro) is te koop bij boekhandel Veenendaal, de Algemene Boekhandel en 't Ezelsoor, of te bestellen via 06-83600236 of per mail (p.jotr.jansen@planet.nl).